

З БІБЛІОТЕКИ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
імені
ШЕВЧЕНКА

83 ~~70~~ / 1

0/0 и 34221/1 201 of
ПИСЬМА ИВАНА ФРАНКА.

I.

БАЛЯДЫ И РОСКАЗЫ.

(Посвячено бл. дщци Надеждѣ***).

Цѣна примѣрника 6 кр. а. в.

ЛВОВЪ, 1876.

ЗЪ ДРУКАРНІ ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА,
подоъ зарядомъ Фр. Саритикого.

21

НАУКА И ТЕХНИКА

БАНКА И РОСКИЗ

65 Ф

ЛІВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР

ЛІВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ И- 34 221

Ф / I / 178
И-350

Прологъ.

изъ Гейного.

Ой бувъ-то разъ лыцарь понурый, нѣмый
Зъ лицѣмъ блѣдымъ и запалымъ.
Ходивъ и хитався й дрожавъ, мовъ старый,
Мовъ сны го глубоки уняли.
Нездарный онъ бувъ, непроворный такій,
Куды лишъ проплентавсь, дѣвки и квѣтки
На голосъ за нимъ реготались.

Людей онъ боявся. Звычайно сидѣвъ
Самъ въ темному кутику дома.
Тамъ тужно когось мовъ обняти хотѣвъ,
Но нѣколи не рѣкъ и слова.
Но скоро лишъ повночь наляже на свѣтъ,
Щось дивно-чаровно звенить и брентить,
И дверь отмираєсь тисова.

Тихесенько входитъ любима ёго
У сукняхъ изъ морской пѣны.
Якъ рожа лице ей, якъ мрамуръ чоло,
А строй одъ брилѣнтовъ ся мѣнить.
А косы, мовъ золото зъ раменъ плывутъ,
А очка у сердце жаръ роскоши льютъ —
Ихъ довгий устискъ зрятъ лишъ стѣны.

Онъ крѣпко-любовно еѣ обнима',
Холодный — пожаромъ палає!
Блѣдый — весь краснѣе, задумы нема,
Несмѣлый — свободнымъ дѣлаєсь.

Она зъ нимъ пестится, и — хитриця — вразъ
Пôдходитъ тихенько и выглядить часъ — —
Завоёмъ му взôръ закрывае.

И вразъ зачарованнымъ бачится ôнъ
Въ пôдводну кристальну палату,
Здивованный взôръ ослѣпляетъ му въ нѣй
Несказанный розблескъ богатый.
Въ объятяхъ Русалки, мовъ пьяный лежитъ,
Въ очохъ ихъ любовь, страсть и роскошь горить,
Хоръ дѣвъ переливно явъ грати.

И музыка й спѣвъ переливно несесь,
Въ танъ стопы летятъ, мовъ на крылахъ...
Но ôнъ забуває себе и свѣтъ весь,
У нѣго въ объятіяхъ — мила...
Въ тôмъ свѣтла погасли, хоръ чудный утихъ,
И лыцарь оглянувся — по стѣнахъ пустыхъ
Понурой комôрки поета.

Д а н и н а.

Козарска дружина розбоёмъ жилá,
Она надъ Днѣперъ за розбоёмъ прийшла.
На горахъ Днѣпровскихъ градъ Кіевъ стоитъ,
А въ городѣ тôмъ трое братьей княжитъ.
Пôслали Козаре сказати братамъ,
Щобъ дань заплатили степнымъ хижакамъ.
„Вôйна, сли данины сейчасъ не дасте,
А де мы проѣдемъ, трава не зросте!“
Кій, Хоривъ и Щекъ тамъ княжили тогды.
Они таке слово Козарамъ рекли:
„Житье наше мирне, вôйна не для насъ,

И мы вамъ готовѣ дань дати сей часъ!“

Козаре пѣдъ градомъ таборомъ стоятъ,

И острятъ оружье и смотрятъ на градъ.

А зъ града пѣсланцѣ передомъ идутъ,

За ними на возѣ данину везутъ.

Данину идъ хана шатру завезли, —

Начальники тамъ ся на раду зѣйшли.

„Якужь вы данину изъ града взяли?“

— Князѣ по мечу намъ ѡдъ дыма*) дали. —

Начальники смотрятъ, дивуеся ханъ.

„Не добру, о хане, прислали намъ дань!“

„Въ одинъ лишъ бѣкъ наше острене ружье,

„А збруя Полянѣвъ у два боки тне.

„А слижь они зъ нами боротись зачнутъ,

„Закимъ мы ихъ сто, вни насъ двѣста убьютъ!

„И може приjde ще, о хане нашъ, часъ,

„Що дань побирати они ймутъ ѡдъ насъ!“

* * *

На Кіевскихъ горахъ розсѣлася тьма,

Но войску Полянѣвъ спочивку нема.

Тихесенько зъ Кіева рядъ за рядомъ

Спѣшитъ, де Козаре вколысані сномъ.

И рыкнули роги, крикъ бою гуде,

Ой, то то загибѣль Козарамъ иде!

Ой страшный бувъ бренькѣтъ мечѣвъ стальныхъ,

И годѣ спастися Козаромъ ѡдъ нихъ.

Ой голосно выли вовки изъ лѣсѣвъ:

Вѣдай похоронный Козарамъ се спѣвъ!...

А рано Хорсѣ ясный пѣднявся зъ за хмаръ:

Все поле покрылося трупомъ Козаръ.

Лишь ханъ ихъ плѣненный въ кайданахъ стоитъ,

---

*) Дымъ, у Нестора часто въ значенію хата, пор. наше „подымие.“

Здивованимъ окомъ на труповъ глядитъ.
И въ дѣль нахились ёго голова,
А уста все шепчуть зловѣщій слова:
„Небавомъ, о хане, настане той часъ,
Що дань побирати они ймутъ ѡдъ насъ!

А р ф я р к а.

Она: Поцѣлуѣ твой
Мовъ огонь мя палать!
Скажи, милый, чому
Такъ ти очи горять?

Онъ: Пригорнись, поцѣлуй,
Не розпытуй мене!
Тажъ ты знаєшь, душе,
Якъ люблю я тебе!

Она: Знаю я, милый мѡй,
Щирѡсть всѣхъ твоихъ слѡвъ,
Но чи премъ крѡмъ мене
Другихъ ты не любивъ?

Онъ: Сотый разъ ты кленусь,
Що крѡмъ тебе въ житю
Нѣкогомъ не любивъ
И любить не буду!

Она: Вѣрю ти! Не кленись!
По щожъ клятва въ любви?...
Но послухай!... Се хто
Тамъ спѣва' за дверми?

Онъ: Се арфярка якась!
Мила - сердце, — кажи
Съ спѣвомъ, бренькотомъ тымъ
Прочь арфярцѣ ити!

Она: Нѣ, мой милый! Той спѣвъ
И бренькъ арфъ я люблю.
Най арфярка вѣйде,
Най спѣва' пѣсь свою.

И арфярка блѣда
У свѣтлицю вѣйшла,
И по Нѣй и по Нѣмъ
Окомъ вразъ повела.

Задрожала чогось — —
И въ рукахъ ей худыхъ
Стара арфа здрогла,
И струнъ бренькѣтъ затихъ.

Онъ: Вели, мила, сейчасъ
Прочь арфярцѣ ити!
Она пѣсней вѣдай
Не умѣе, нѣ gry!

Она: „Нѣ, най грае, якъ зна',
Най спѣває, що втне!...
Но чомъ, милый, такъ вразъ
Твое зблѣдло лице?

Онъ: Ничъ то мила!... Тыхъ арфъ
И такихъ арфярокъ
Я не можу знести!... (до арфярки:)
Прочь ты!... Ту не шинокъ!

Она: (до арфярки:) Нѣ не слухай ёго!
Заспѣвай що небудь —
Такъ, про щастье, любовь,
Най вовнуся грудь!

Но арфярка блѣда
Обернулася — пошла,
И стиснувши въ руцѣ
Арфу, стиха рекла:

„Нынѣ рѣкъ, нынѣ рѣкъ
Онъ мене такъ стискавъ!
Завтра рѣкъ, онъ мене
Одѣхнувъ и прогнавъ!....“

Чувъ и Онъ и Она
Тотъ слезнѣ слова.
Онъ ѣ къ серцю притисъ, —
Одвернулася Она.

Аскольдъ и Диръ підъ Царьгородомъ.

Чого Царьгородцѣ тревожно бѣжать?
Наѣздники-Руссы напали Царьградъ

Народъ весь у храмъ ся Софійскій товпить,
Слёзами, мольбою спасенья просить.

Наѣздникъ у мѣсто вже кидає грань...
Варягѣвъ Змій-човны*) окрыли пристань.

---

* Звѣсно, що кораблѣ Норманьскі мали подобу змійѣвъ и звалися прото Drachen-Schiffe.

Вже Греко́въ надѣя у крови тоне,
Наѣздникъ зъ пристани на мурѣ ся пне.

А втѣмъ, ци се войско, ци що за походъ
Иде по за мѣсто до Боспора водъ?

Старикъ - патріархъ се, зъ нимъ клиръ и народъ
Въ одеждахъ покутныхъ пѣдходятъ до водъ.

Веѣ клякли. Ихъ слѣзы, молитвы и спѣвъ
Дивуютъ наѣздникѣвъ зъ дальныхъ краѣвъ.

А втѣмъ патріархъ въ гору взноситъ своѣй взоръ,
И чудный завѣй погружае въ Боспоръ.

Завѣй той носила за свого житѣя
Заступница вѣрныхъ, Пречиста, Свята.

Смѣются Варяги дивлячись на те.
„Завѣй не поможе, сли смѣлости не!“*)

Наразъ, що за трусъ, що за крикъ поветае?...
Боспоръ ся сказивъ, берѣгъ филими бѣе.

И стогне и прыще ѣ клекоче вода,
Лунаеся берѣгъ, здогае земля.

Въ вирахъ покрышились Варягѣвъ човны,
Наѣздникѣвъ силу пожерли вовны.

Лишень ихъ начальники, Аскольдъ и Диръ
Вертали зѣ встыдомъ до кѣвскихъ гѣръ.

* * *

---

*) Не въ пѣдгѣрескѣмъ нарѣчѣю часто замѣсть нема.

Въ Боспорѣ не одна ся лютила брань,
А кѣстѣми Варягѣвъ бѣлѣлась пристань.

Минали столѣтѣя и Царьградъ упавъ,
А костей Варягѣвъ Боспоръ не забравъ.

Мовъ сторожъ, що нагло на чатахъ умеръ,
Они ся бѣлѣють въ пристани й теперь.

Шотляндска пѣсня.

изъ Пушкина.

Противъ Крука Крукъ летитъ
Крукъ до Крука такъ кричитъ:
„Круче, якъ бы намъ прѣзнати,
Де обѣдъ будемо мати?“

Крукъ те Крукови въ ѣдвѣтъ:
„Знаю я, де намъ обѣдъ.
Въ чистѣмъ поли жовте жито,
Тамъ богатыря убито.“

„Хто и защо го убивъ,
То его лишъ сокѣлъ зрѣвъ,
Кѣнь воронный, та хибѣ ще
Его любѣчка гуляща.“

„Сокѣлъ въ пущѣ улетѣвъ,
На коника ворогъ сѣвъ,
Любѣка милого жде своего
Не убитого — живого.“

Рыбакъ середъ моря.

Розôгралось Чорне море,
Розôгралось мовъ звѣрь.
Темный воздухъ перунъ поре,
Зъ ревомъ крутится бугôръ*).

Мовъ кроваве тигра око,
Де гроза и злôсть и страхъ,
Грають филѣ грознѣ въ сонця
Заходячого лучахъ.

Середъ филѣ и пѣны й шуму
Чайка утлая несесь — —
Крутить невь и мече море,
Туй - туй чайка розôбьесь...

А на чайцѣ одинокій
Безъ весла рыбакъ сидить,
И спокôйно, рôвнодушно
На грозу и шумъ глядитъ.

Ци му серця не тревожить
Образъ смерти середъ фаль?
Ци житье му надоѣло,
Що житья ёму не жаль?

Я не знаю. Онъ на вовны
Погляда', мовъ на рôдню,
А часомъ всмѣхнесь. „Мôй човникъ
Выдержитъ ще не одну.“

---

*) Бугôръ, то вихоръ, що туманами крутить.

Середъ шуму, треску, реву,
Тужну думку онъ завѣвъ,
Хоть глушить, мовь голосъ мушки,
Страшна буря ёго спѣвъ.

Онъ спѣвае про вѣкъ давный,
Про щаслившій давный часъ,
Про лыцарскихъ предкѣвъ боѣ,
Про блескъ славы, що погасъ.

Довго, протяжно выводить
На хисткѣмъ, слабѣмъ човнѣ,
Хоть въ найблизшѣй може хвили
Змовкне спѣвъ — на моря днѣ.

Князь Олегъ.

Князь Олегъ по бояхъ тяжкихъ спочивъ
Въ задумѣ по пышнѣй комнатѣ ходивъ,
И нетерпѣливо на дверь глядавъ,
Князь Олегъ, якъ бачу, когось дожидавъ.
Втворилися двері, въ комнату йде
Старець и князеви поклѣнъ кладе.
Князь быстро поглянувъ ёму въ лице:
„Витай ми вѣщуне“ — до него рече.
„Скажи ми, вѣщуне, а правду всю,
„Чи скоро й якою я смертю умру?

Вѣщунъ ся покѣрно склонивъ князю:
„Покинь ѡдслоняти будучнѣсть свою!
„Не найде потѣхи, хто ёй покровъ
„Посмѣе роздерти зухваловъ руковъ!“

Князю, мовь бы жару у кровь наливъ,
И въ дѣда онъ грозный своѣй поглядъ встроивъ.

„Ци думаешь, дѣду, що я дитя,

„Що слово марное мене вже й зляка’?

„Сли знаешь будучнôсть, то всю ôдкрый,

„Сли нѣ, я скажѹ: Ты дурисвѣтъ старый!“

„Мôй княже дурити не вмѣю я,

„Но сумна, важкая судьба твоя.

„Твôй кôнь которого такъ любишь ты,

„Той має погибѣль тобѣ принести!“

„Сли такъ, — на Перуна кленуся я,
Що бôльше не сяду на того коня!“

*

*

*

Летѣли лѣта, мовь Днѣпра вода,

Князь Олегъ зъ вôйны зновъ домôвъ верта’;

Въ великѣй бо онъ ся походъ трудивъ,

Козарôвъ, степныхъ хижакôвъ побѣдивъ.

Народъ веселится, — наставъ ось миръ, —

Князь Олегъ дружину зываетъ на пиръ.

Пируютъ весело три ночи, три дни,

Вкôнци погуляти на ловы пôшли.

Днѣпра узберѣжьемъ тамъ лѣсъ шумить, —

Пôдъ лѣсомъ тымъ, — що се онъ бôле стримить?

— „Любимецъ твôй, княже,“ конюхъ сказавъ,

„Твôй кôнь, щось нагнати въ степы го казавъ.

„Що мы ёго гнали, но онъ не хтѣвъ

„Въ степы до свободныхъ степныхъ табунôвъ.

„И все лишъ маячивъ кругъ мѣскихъ брамъ,

„Ажъ разъ го мертвого нашли мы онтамъ!“

„Мôй щирый приятель!“ такъ князь сказавъ
На бѣлиі кости зъ жалѣмъ поглядавъ.

„Я вбивъ го безвинно, я вбивъ го самъ,
„Повѣривъ дурисвѣта - дѣда словамъ!“
Князь Олегъ ся костей ноговъ дѣткнувъ,
Но въ тѣйже хвилині бѣль страшный почувъ.
У чашцѣ ся крыла страшна змѣя, —
И скрутами ногу обвила князя.
Князь Олегъ схитався, — князь Олегъ здрожавъ...
„Проклятый вѣщуне, ты правду сказавъ!“
Князь Олегъ посинѣвъ, князь Олегъ поблѣдъ, —
Дружина до нѣго, — князя вже нѣтъ.

Керманичъ.

Черемошомъ быстрымъ, шумячимъ
На доли дараба плыне.
Керманичъ на нѣй молоденькій
Въ Черемоша воды гляде.

Керманичу сердце мутится,
А око сплывае слезовъ,
Лишь керму поводитъ поволи
По филихъ безвладновъ руковъ.

Мовъ утка, дараба ось поре
Спокѣйну, широку глубѣнь,
И въ воду понуривши личко
Глядае керманичъ - лелѣнь.

А въ тѣмъ — ци се сонъ, ци се ява, —
Крѣозъ слѣзоньки зрится ёму,
Що ось надплывае надъ чудну
Пѣдводну палату скляну.

Зъ ôкна си дѣва до нѣго
Пôдноситъ жалôбне лице
Та дѣва, — о Боже единый!
Егожь - то любима отсе!

И слухае пильно керманичъ,
А дѣва и плаче й спѣва:’
„До мене, мôй милый, до мене, —
Хоть ту я, для тебемъ жива!“

Настъ жизнь розлучила й злѣ люде,
Най смерть принесе намъ спокôй!
Ходи, ту твоя я на вѣки,
Ходи, ту на вѣки ты мôй!“

Черемошомъ быстрымъ, шумячимъ
На долы дараба плыне,
Въ нѣй зломана керма, о берѣгъ
Черемошъ дарабою бье.

Глубоко керманичъ, глубоко
Лежитъ у скляному дворѣ,
Що прысне о скалы дараба,
Ему вже то не въ головѣ!...

---

* * *

(Изъ А. К. Толстого).

Ой чомужь ты мя тяжке горенько
Зъ свѣта не звело нещасливую,
Лишь роздерло ми сердце на двое?

Якъ не зôйдеся рано зъ вечеромъ,
Такъ не зжитись двомъ добрымъ молодцамъ.

Иzza мене все вадятся они,
И оба мене лають - коренять.

То ось братъ менѣ такъ докорюе:
„Пощо ты пошла за паничика,
Втрутилась въ рѣдню, у нерѣвную?
Ты ѡтступнице, перевертнице,
Ѡтъ своей рѣднѣ ты ѡтстайнице!“
„Бадѣчко ты мѡй, рѣдный братчику,
Я въ рѣдню ёму не набивалась.
Самъ ты, братчику, намовлявъ мене,
Намовлявъ мене, ѡддававъ мене!

А ту мужъ менѣ дорѣкае зновъ:
„Изъ якого ты роду-народу?
Що ты за посагъ принесла менѣ?
А и чимъ то ты счарувала мя,
Приговѣрнице, чародѣйнице,
Мене зъ моими ты розлучнице!“
„Господине мѡй, милый мужу мѡй,
Ничимъ я тебе не пристрѣтила.
Але взявъ ты мя зъ волѣ вольной.
Не великій то и посагъ за мновъ:
Всѣго — серденько та покѡрливе,
Голова тобѣ та послушлива.“

*

*

*

Перекинувсь хмѣль черезъ рѣченьку
Зъ одного дубця та на другій дубъ,
И колышется межи обома
Надъ прудковъ водовъ зеленѣючи,
Туги - горенька тай не знаючи,
Оба дерева обнимаючи....

Святославъ.

Прощаеся зъ матѣрю князь Святославъ.
Ой їду я, мамо, та въ Переяславъ!
„Щасливый, богатый болгарскій край,
„И пышно красить го сребристый Дунай!“

А въ Ольги ся слёзы пустили зъ очей,
„Не кидай, мѡй сыну, родины своей!
„Не бѣдный, а рѡдный и рускій край,
„Днѣпра не заступитъ ти сребный Дунай!
„Въ чужинѣ е скарбы, — та й зрада е, —
„Чужого забагнешь, а стратишь свое!“

Но дармо ридае и дармо благае,
Князь буйный дружину въ походъ скликае, —
И неньку стареньку у слёзахъ лишивъ,
За славовъ, за сребломъ въ Болгарю спѣшивъ.

* * *

Ой правду то мовила мать Святослава:
Де скарбы, тамъ зрада, а горечь, де слава!
Воюе въ Болгаріи князь Святославъ: —
Ой многожь тамъ горя и лиха зазнавъ!
А въ тѡмъ му доносятъ: О княже, вертай!
Орда Печенѣзка займае твоѡй край!

Ой скорымъ походомъ на Русь повертавъ
Зъ богатовъ добычью буйный Святославъ.
А филѣ Днѣпра по порогахъ шумять...
Въ густыхъ очеретахъ враги сидятъ.

А Свѣнальдъ, старъ лыцаръ сказавъ до князя
„О княже мѡй, сила твоя за слаба,

„И сли у степу насъ нападуть враги,
 „Не зможемо вздержати ихъ ваги
 „Тожъ ту у Корсуни пробудьмо зиму,
 „Зъ весноюжъ повернемъ въ краину свою.“
 Но надто горяча и надто прудка
 Въ князя молодого натура була.

„Мôй край нападають погані враги,
 „А мы бы ту ждали спокôйно весны?
 „Ні Грекъ не злякавъ насъ, ні войско Болгаръ,
 „А ту бы злякавъ насъ степовой дикарь?...

Плывуть Днѣпра воды исъ клетотомъ, шумомъ,
 А воины княжі проняті сумомъ,
 А скоро нôчь темна на степъ лягла,
 Напала ихъ дика врагôвъ орда.
 Ой, страшна була тамъ и люта борьба, —
 И падали трупы, въ покôсь мовъ трава,
 И кровця лилася рѣкою - рѣкою. —
 Заледво де сотый уйшовъ съ того бою.

Ой рано кроваво сонце сходило,
 И Руси великое горе звѣстило,
 Осъ войска останки кроваві йдутъ,
 И трупъ безголовый князя несутъ...

А ханъ Печенѣгôвъ въ степу пирувавъ,
 На пиръ старшину всю свою зазвавъ:
 Онъ праздникъ побѣды своей обходивъ.
 На пирѣ изъ чары онъ срѣбнои пивъ, —
 Се чашка у срѣбло оправна була —
 У чашцѣ ся пѣнятъ заморскій вина. —
 Ой грозна колись була чашка отся,

Ой чашка бо то Святослава князя;
На чашцѣ тѣй напись, ажъ въ очи бѣе:
„Чужого заблагнешь, а стратишь свое!“

Р у с а л к а.

(изъ Пушкина.)

Надъ озеромъ, въ глуші дубровы
Спасався десь - колись монахъ
Все въ пращи, тихій и суровый,
Въ задумѣ, постѣ и мольбахъ.
Вже, смерти ждучи леда хвилѣ
Старикъ собѣ могилку рывъ, —
И, щобъ го зъ жизни слобонили,
Святыхъ угодникѣвъ моливъ.

Разъ въ лѣтню пору край порога
Своей хатиночки старый
Анахоретъ моливъ до Бога.
Змеркалось. Пѣнивъ чорторый
На озерѣ и дыхавъ мглою.
Чорнѣла пуща. Въ небесахъ
Плывъ мѣсяць смуговъ рожевою.
Вдивився въ филѣ нашъ монахъ.

Глядитъ и страхъ ёго прѣймае,
И самъ не знае, що му е...
И видитъ: фили прыще, грае, —
И тиха, гладка зновъ стае...
И вразъ,.. Легенька, мовъ тѣнь ночи
Бѣленька, мовъ маёвый снѣгъ

Зъ филь дѣва выплыла, — плюскочесь
И мовчки сѣла на морѡгъ.

На монаха глядитъ тужливо
И пышнѣй косы йме чесать...
Съ страхомъ глядитъ старый на диво,
На ту пречудну дѣвы стать.
Она го дѣ собѣ зве рукою,
То быстро кивне головою,
И вразъ падучою звѣздою
Въ глубь сонныхъ филь метне собовъ!

Всю нѡчь неспавъ старецъ понурый,
И не молился цѣлый день.
Въ гадохъ зворушенныхъ онъ бури
Чудную дѣву зрѣвъ лишень.
Зновъ мгла по пуши ляговится,
Крѡзь хмары мѣсяць прогляда'
И зновъ на березѣ дѣвица
Сидитъ, чарѡвна и блѣда.

Глядитъ, манитъ го дѣ собѣ зъ дала,
Цѣлюе, мовбы зъ нѣхотя,
Играе, плюскаеся въ фаляхъ,
Регочесь, плаче, мовъ дитя,
Зве монаха и мовъ вздыхае....
„Сюда! Сюда!“ И звукъ бренишь....
Вразъ дѣва въ фильяхъ пронирае
Середъ глубокой тишины.

На третій день пустынный сивый
Надъ озера водовъ чудновъ
Сидѣвъ и ждавъ хорошей дѣвы....
Вже пуца въ мраку крылась зновъ....

Розвѣявъ ранокъ тьму нѣчную
По монасѣ пропавъ и духъ
Лишь бороду ёго сѣдую
Въ водѣ десь задрѣвъ разъ пастухъ.

Местъ за убитого.

арабска дума.

І.

На стежцѣ пѣдъ скаловъ убитый ѡнъ лежитъ,
А кровь ёго плыне, камѣнье червонитъ.
Вмираючи, менѣ тягаръ ѡнъ наложивъ,
И врагъ не дѣжде, щѣбъ присягу я зломивъ!...
„Ты дѣльне и грѣзнѣ дитя моёй сестры,
„Я зрадовъ гину ту, — ты смерть мою пѣмести!
„Най ѣдью змѣиновъ твоёй лютой бухне взоръ,
„Най смерть вѣститъ врагамъ развитый твоёй прапоръ!“
И впали въ сердце мнѣ слова тѣ, мовъ скала,
И мовъ пѣдъ тягаромъ душа ся подала.
Охъ, бо пораадника забрала ми судьба,
Бо въ вѣкъ лишила мя найщиршая душа!
Въ холодный день ѡнъ бувъ, мовъ сонця теплота,
А въ спецѣ, наче тѣнь, а въ спразѣ, мовъ вода.
Мовъ олѣнь быстрый бувъ, веселый, мовъ дѣвча,
Героя смѣлѣсть въ нѣмъ, а въ тѣлѣ сила льва.
До цѣли просту путь умѣвъ ѡнъ все найти,
А зрады ѡнъ не знавъ, нѣ пѣдетупной мети.
Мовъ дожджъ зъ небесъ, такъ ѡнъ льявъ щедро дары намъ,
Мовъ грѣмъ зъ небесъ, такъ ѡнъ погибѣль нѣсъ врагамъ.
А чорный волосъ му на плечѣ ажъ спадавъ,
А перскій плащъ пышный до стѣпъ ёму сплывавъ.
Но скоро въ полю знакъ до бою загремѣвъ,
Мовъ вовкъ голодный, ѡнъ на добычъ такъ летѣвъ.

Онъ ѣздивъ самъ, — лишь мечъ ёго сопутникъ бувъ,
Мечъ въ ёменъ кованый, — неразъ го врагъ почувъ!
Той плащъ, той мечъ ёго неразъ прѣзнать могла
Вся Гудзейлицкая*) розбѣйница орда.
На плащъ той шайка ихъ, и на той мечъ стальной
Засѣла, — и мѡй другъ погибъ ѡдъ рукъ тыхъ змій!
Смотрѣтъ, яку му ту врагъ постѣль зготувавъ!...
Верблюды бы въ скалахъ тыхъ самъ ноги поломавъ!
Сходяче сонѣчко само ся ажъ зляклѡ,
Узрѣвши въ крови ту обдертого ёго.
Не радуйсь предъ часомъ, погане племя зле,
Бо въ твоѣй крови бѡль душѣ моеѣ втоне!...

II.

Полудне жаркое. Нашъ ѡддѣлъ хорообрый ся збивъ
У купу тѣсную. Рушаемъ.
И генъ за пѣски вже богъ сонця ся на нѡчь склонивъ, —
Мы тягнемъ мовъ хмары надъ гаємъ.
А кожного духъ, наче мечъ. А мечъ вѣрный въ по-
хвахъ, —
Ось ту мы при боцѣ го чуемъ...
А кожного кѡнь, наче тигръ. На далекихъ степахъ
Лишь шакаль походъ нашъ вартуе.
Ой, ворогъ сонъ-зѣлья*) немало у вечѣръ хлиставъ,
И спить непробудно въ таборѣ, — —
Гей, ту го ѡддѣлъ нашъ у самую пору напавъ!
Не зрѣти му ранноѣ зорѣ!

---

*) Гудзейлиты, арабске кочѡвниче племя.

*) Сонъ-зѣлье, опиумъ, котре восточнѣ народы заживають
для спровадження приятныхъ сновъ.

„Зачи́йтежъ кровавое дѣло!... Смерть трупы валить,
Два племена впади въ могилы,
Кѣлькохъ лишь утѣкло. Весь степь ихъ посоковъ за-
литъ, —

А видъ той убитому милый.

Ихъ кровью вгасили мы спрагу тяжку нашихъ спѣсь,
Горячій пѣсокъ напоили.
Зъ борьбы той кождый зъ насъ мечъ лишь кровавый
унѣсь,

А ранъ мы на тѣлѣ й не зрѣли.

Теперь мнѣ сорбетѣвъ-вина подавай! Я не знаю,
Що заказъ, Корана законъ!
По трудъ — заплата! По битвѣ пекельной най раю
Скоштуемъ. Ту втѣха, не стонъ!

Най мечъ мой булатный, най кѣнь мой вороный — усѣ
Днесъ знаютъ, що розкѣшь, выгода!
Якъ пуца у крови врагѣвъ, — най купаесь въ винѣ
Побѣда днесъ мого народа!

Подай менѣ чару тяжку, золотую, подай,
Гей, Саваръ Бенъ-Амре, мой друже!
Хоть радъ я зъ побѣды, — та всежъ ми убитого жаль,
И сердце болитъ мене дуже.

Зъ сталевою чары мы смерти напѣй ворогамъ
Дали, Гудзейлитамъ, ту нынѣ!
И гляньте, якъ твердо пѣснули! Не грозитъ вже намъ
Ихъ шайка посередъ пустыни.

А чусте онъ, — якъ вся пуца уже гомонить?
Гѣнъ прошибающимъ зыкомъ?

Онъ стадо вовкѣвъ блискоокихъ идъ трупамъ летить,
И шакаль ихъ шарпае съ крикомъ.

Глядѣтъ, — онде кречеты зъ синёго неба падутъ
И гордо по трупахъ ступаютъ!
Отъ тутъ имъ пожива! Отъ тутъ-то они ся нажрутъ,
Що злетѣти вже не здужаютъ!...

Хрестъ Чигиринскій.

Гей, въ мѣстѣ въ Чигиринѣ є церковь, Спасъ святой:
Въ тѣй церквѣ хоронится козацкій хрестъ старый.
На тѣмъ хрестѣ до нынѣ ще давна напись єсть:
Миръ мирнымъ! На враждующихъ самъ Богъ и ёго хрестъ!
У прѣтворѣ до нынѣ той грозный хрестъ стоитъ,
Мовъ великанъ минувшихъ, померклыхъ, страшныхъ
лѣтъ, —

И лишъ слѣпцѣ старіи иєъ пѣснями въ устахъ
Сидятъ, мовъ сумъ могильный, у стѣпъ того хреста.

И не одну говорятъ о нѣмъ старую вѣсть
Про наше горе, лихо, про вражу лячку злѣсть.
И сердце ся стискає на вѣсти съ тыхъ часѣвъ,
И ѡдѣрватись тяжко ѡдъ старцѣвъ сумныхъ слѣвъ.

* * *

Весна настала красна, розтавъ зимы килімъ, —
Немовъ козакъ гулящій прибрався Чигиринъ.
Мовъ дѣвчина въ недѣлю, — природа стрѣйна вся,
И наче щастье въ серци, — така си краса.

Болоня кругъ Чигрина не мраки залягли;
То войска два ворожѣ до бою надтягли:
Два братья, враговъ штукѣвъ розъєднанѣ съ собѣвъ
Прийшли, щѣбы пролити рѣками братню кровь.

И стали противъ себе: ту Ляхъ а тамъ Козакъ,
Ту гордый панъ, тамъ низкій, погорджений бѣдакъ,
Ту певнѣсть, тамъ розпука; ту жадоба, тамъ жаль....
Ирзають быстрой конѣ, блищить до сонця сталь.

Гей гордо панъ Жолкевскій на конику жене!
Гей гордо ляцке войско стоитъ рядомъ страшне!
А сугорбы понуро, мовъ поле сивѣ мглы,
Розгульніи козацкіи громады облягли.

— „Заждѣть! кричитъ Жолкевскій, — рабы, навчу я васъ
„Не прийде вамъ охота до бунту другій разъ!“
Три шибеницѣ ставитъ на горбѣ, щобъ кождый зрѣвъ
И напишъ по надъ ними: „Се жеде бунтовникѣвъ!“

„Гетьмане Наливайку!“ озався Лободѣ
„Се що тамъ видно въ дали? Се що тамъ за бѣда?
„Чи се прапоръ, що шляхту провадитъ до борьбы?
„Менѣ здаєсь, що бачу онъ — шибеницѣ три!“

А Наливайко каже: „Щастъ Боже имъ и съ тымъ!
„Но мы подемъ до бою подъ знаменемъ святымъ.
„Гей, братья, хрестъ поставте на горбѣ, на нѣмъ писъмо:
„Миръ мирнымъ, — на враждующихъ самъ Богъ и
хрестъ ёго!“

Зновъ день наставъ, — и страшна зачалася борьба,
Немовъ огонь зъ водою, — такъ перлисъ войска два.
Чимъ выше свѣтле сонце по небѣ йшло въ гору,
Тымъ бѣльше братнѣй крови плавѣмъ плыло въ рѣку.

И стала послабати козацка сила вже.....
Лютуе панъ Жолкевскій и въ пень козацтво тне.
„Ось вамъ наука, хамы, — такъ грозно онъ кричитъ,
„Якъ рѣзати нашу шляхту, и села намъ палить!“

И всѣ козацкіи очи звернулися наразъ
До чудного на горбѣ хреста въ той страшный часъ.
И смотрять: ци се привидъ, ци истина?.... Зъ землѣ
Вагомъ-поволи хрестъ той здвигаеся дъ горѣ.

И мовьбы невидимъ несли го руки, йде
Ажъ тамъ, де панъ Жолкевскій у пень козацтво тне.
И середъ боевища той хрестъ чудесный ставъ,
Мовъ раменами крѣпко козацтво заслонявъ.

Всѣ бачили то диво, — всѣ стали, мовъ мертвѣ.....
Не гримають мушкеты, — не блискають шаблѣ.....
Въ тревожѣ панъ Жолкевскій зъ рукъ шаблю упустивъ
Дививсь — а мовъ не видѣвъ, стоявъ — а мовъ не живъ...

А Наливайко крикнувъ: „Такъ, братья, такъ и есть:
„Миръ мирнымъ! На враждующихъ самъ Богъ и ёго хрестъ!
„За мною! Най пѣзнають враги, що зъ нами Богъ!
„Що противъ Бога змѣгся, хто противъ насъ ся змѣгъ!“

На западъ вже клонилось святое солнце внизъ,
Кѣнчився при Чигринѣ бренькъ стали, ломѣтъ спѣсъ.
Кругъ шибениць все войско шляхетске полягло, —
Рѣкою трупѣвъ много и крови поплыло.

Одинъ лишень Жолкевскій ѡдъ гибели уйшовъ:
За нимъ козацтво довго ще гналося стрѣловъ.
„Зажди,“ кричитъ козацтво, „Жолкевскій, гей зажди!
„А для когѣжь лишивъ ты ту шибениць три?“

* * *

Боевище кроваве травомъ поросло, —
Могила вкрыла трупѣвъ, — мовъ буря все прѣйшло.

Козацкій й ляцкій силы розвѣялись, мовъ прахъ, —
Не згинула лишъ незгода, — въ враждѣ все Русь и Ляхъ...

И ци коли настане якій щасливій часъ,
Ци появиться еднѣсть и згода й миръ у насъ, —
Богъ знае! Но мы смѣло въ гору взнесѣмъ чоло!
Миръ мирнымъ! На враждующихъ самъ Богъ и хрестъ ёго!

К о л я д а

(рускимъ господарямъ).

І.

Якъ ся дѣяло изъ первовѣку. Гей дай Боже!
Въ Господа Бога дѣточокъ много,
А межи ними не двѣ зѣрниці,
Не двѣ зѣрниці, а двѣ сестриці.
Зазвавъ ихъ Господь та передъ себе:
— „Часъ вамъ, дѣтоньки, въ свѣтъ розойтися!
Ось ту даю вамъ хату й палату,
Ось ту даю вамъ плугъ и шабельку,
Всѣ то даю вамъ та до выбору!“
Сестра молодша, бачъ, цѣкавѣйша:
Скорше звивалась, палату взяла,
Старшѣй сестрици хата остала.
Сестра молодша, бачъ, цѣкавѣйша:
Скорше звивалась, шабельку взяла,
Старшѣй сестрици плугъ полишала.

И розойшлися въ свѣтъ двѣ сестриці,
И стали жити близко при собѣ,
Близко при собѣ, напротивъ себе.
Старша сестриця въ бѣднѣй хатинѣ,
Молодша въ пышнѣй, яснѣй палатѣ.
Старша сестриця землю оре

И засѣває ярое жито, —
Еи ланы ся золотомъ крыють.
Молодша ходить, шаблевъ воюе
Золото - сребро въ палату зноситъ.

Довго жили такъ обѣ сестрицѣ,
Довго жили такъ, не сварилися.
Сестра молодша, хотъ много мала,
Стала украдкою завидувати
Ярого жита, золотой пшеницѣ
Що росли буйно въ старшой сестрицѣ.

II.

Якъ ся дѣяло изъ первовѣку. Гей дай Боже!
Якъ Жиды Христа на муки брали,
На муки брали, на хрестъ розпяли,
Пречиста Дѣва весь свѣтъ сходила,
Весь свѣтъ сходила, Сына глядѣла.
Слѣзы горкіи все проливала,
Бѣліи ручки зъ жалю ломала.
А де упаде еи слѣзенька,
Тамъ тобѣ стане зимна керниця,
Тамъ тобѣ сребна рѣчка польесе.
Де бѣліи ручки зъ жалю заломить,
Тамъ - тобѣ стане шумна дуброва,
Шумна дуброва зъ вѣтромъ играе.
А де изъ жалю вздохне до Бога,
Тамъ тобѣ роємъ ярїи пчѣлоньки,
Ярїи пчѣлоньки медокъ збирають.
Пречиста Дѣва весь свѣтъ перейшла,
Весь свѣтъ перейшла, Сына не найшла.
Весь свѣтъ за нею зазеленѣвся,
Весь свѣтъ за нею розвеселився.

Ой сидить панѣ въ пышнѣй палатѣ,
Шабельку острить, думку думае, —

Думку думае, слугѣвъ пытае:
„Що тамъ за дѣва иде полями,
Иде полями, тяженько плаче,
Рученьки ломить, Господа молитъ?
За нею поле зеленѣеся,
За нею рѣчки розливаются,
За невь дубровы розвиваются.
Бѣжѣтъ до неи — напротивъ неи,
Нехай не ходить по моѣмъ полю!
Быстрии рѣчки водами грають,
Въ походѣ войско мое спиняють.
Шумнй дубровы густо ся стелятъ
И мое войско въ походѣ спинятъ!“

Старша сестриця по полю ходить,
По полю ходить, копы рахуе,
Рахуе-числить, — счислити годѣ!
Старша сестриця задумалася:
„Що то за дѣва, полемъ ступае,
Полемъ ступае, тяженько плаче,
Рученьки ломить, Господа молитъ?
За нею поле зеленѣеся,
За нею рѣчки розливаются,
За невь дубровы розвиваются.“

Старша сестриця пѣшла до неи,
Пѣшла до неи, напротивъ неи, —
За ручку бере, словомъ втѣшае,
Словомъ втѣшае, такъ повѣдае:

Ой, не ходи ты, красная дѣво,
Ой не ходи ты свѣтомъ блукати, —
Ходи ты жити до моей хаты!
Я ти що рано ноги умыю,
Ноги умыю, слёзы обсушу,
Зъ твого серденька тугу прожену.

Я ти що днини свѣтлоньку вберу,
Свѣтлоньку вберу, їсти злагоджу.
Я ти що вечѣръ лѣженько встелю,
Любу пѣсеньку тай заспѣваю.“

III.

Въ старшой сестрицѣ, якъ бѣръ пшениця, Гей дай Боже!
Въ старшой сестрицѣ ярое жито
Колосомъ клонить, пѣсеньку звонить:
„Насъ Божа Мати благословила
Намъ Божа Мати зрасть подарила,
Бо Божа Мати у нашѣй хатѣ!“

Въ яснои панѣ пышній палаты,
Пышній палаты зъ вѣтромъ валяться.
Въ яснои панѣ остра шабелька,
Остра шабелька въ бою щербится.
Пѣвъ ей краю, то гай въ розмаю,
Пѣвъ ей краю багна вкрывають,
Багна вкрывають, пѣски ссыпають.
Ясная панѣ, хоть много мала,
Позавидѣла старшѣй сестрици.
Шабельку острить, думку думаетъ,
И до слугъ своихъ такъ повѣдаетъ:

„Спѣшѣть ми скоро, вѣрніи слуги,
Звяжѣте въ пута мою сестрицу,
Звяжѣте въ пута, приведѣть тутъ!
Най ѡдберу їй тоту пшеницю,
Най ѡдберу їй ярое жито!“

Побѣгли слуги — швидко вернули,
До яснои панѣ слово говорятъ:
„Въ твоей сестрицѣ въ тѣснѣй хатинѣ
Яснѣсть велика, радѣсть велика!
За столомъ сидитъ Пречиста Дѣва,
За столомъ сидитъ, за вечерюю.

Твоя сестриця хлѣбы ломает,
Хлѣбы ломает, пѣсню спѣваетъ.“

Ясная панѣ думку думает,
Думку думает, слугъ посылаетъ:
„Вы ничь на тоѣ не уважайте,
Мою сестрицу припровожайте!

Побѣгли слуги, швидко вернули,
До ясной панѣ слово говорятъ:
„Твоей сестрицѣ бѣднѣй хатинѣ
Ангелъ сторожитъ, — зблизитись годѣ!“

Ясная панѣ въ гнѣвъ попадаетъ,
Въ гнѣвъ попадаетъ, сама збираетъ.
Велитъ сестрицу въ пута кувати,
Велитъ ѣй власне поле орати,
Власное поле — та не для себе!

Ой сумно сонце въ осени сѣяетъ!
Ой сумно лѣтомъ шумитъ дуброва!
Старша сестриця гѣренько плачетъ,
Гѣренько плачетъ, по полю ходитъ.

„Рости, рости ты, ярое жито!
Роди, роди ты золота пшеничко!
Я тебе орю, черное поле,
Я тебе орю, та не для себе!
Ясная панѣ хлѣбъ забираетъ, —
Мои дѣтоньки зъ голоду плачутъ,
Зъ голоду плачутъ, хлѣбца не бачутъ!“

На чистѣмъ поли, якъ бѣръ пшениця,
На чистѣмъ поли ярое жито
Колосомъ клонитъ, пѣсеньку звонитъ:
„Насъ Божа Мати благословила,
Намъ Божа Мати зрастъ подарила,
Бо Божа Мати у нашої хатѣ!“

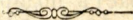
IV.

А радъ ты знати, чесный господарю, Гей дай Боже!
 Кто тѣ зѣрницѣ — рѣднѣ сестрицѣ?
 Старша сестрица — Руска земляца, —
 Менша сестрица — Ляцка земляца!

А радъ ты знати, чесный господарю,
 Коли скѣнчится плачъ старшой сестрицѣ?
 Пречиста Дѣва съ Сыномъ царствуетъ,
 Пречиста Дѣва плачъ сестры чуетъ!

А за тымъ словомъ бувай ми здоровъ!
 Дай тобѣ Боже въ горю потѣху,
 Дай тобѣ Боже въ нуждѣ надѣю,
 Дай тобѣ Боже сильную волю!
 Збавъ тебе Боже ѡдъ злыхъ сусѣдѣвъ,
 Знавъ тебе Боже ѡтъ сынѣвъ вырѣднѣхъ,
 Збавъ тебе Боже ѡтъ тмы неволѣ!

Весна настане, — сѣй жито яре,
 Сѣй жито яре, золоту пшеницю!
 Осѣнь настане, збирай щасливо!
 Зима настане — пѣсни приноситьъ.
 Лѣто настане, — не засумуйся,
 Выйди на поле, поведи окомъ!
 На чистѣмъ поли, якъ бѣръ пшеница,
 На чистѣмъ поли ярое жито
 Колосомъ клонить, пѣсенку звонить:
 „Насъ Божа Мати благословила,
 Намъ Божа Мати зрасть подарила!“
 Бо Божа Мати и въ твоѣй хатѣ!

34.221/₁

$\phi \frac{I}{\Pi - 350}$